

LBRIS

We know
books

ANA-MARIA GOLDAN

**RAPORTURILE MARITALE
ȘI DE FILIAȚIE ÎN DREPTUL
PRIVAT COMPARAT**

Universul Juridic
București
-2022-

PREFAȚĂ.....	7
INTRODUCERE	9
PROLEGOMENE	16
A. Despre familie și rudenie. Perspectivă pluridisciplinară	16
a. Noțiuni preliminare cu privire la instituția familiei.....	16
b. Rudenia – izvor al familiei.....	19
c. Mituri și simboluri legate de familie, în civilizația greco-romană	22
d. Teorii științifice referitoare la evoluția și rolul familiei.....	25
d.1. Teoria evoluției umane și studiile antropologilor referitoare la familie.....	25
d.2. Implicațiile etnologiei în studiul preliminar al familiei	30
d.3. Perspectivă sociologică asupra familiei și rudeniei.....	33
d.4. Studii psihologice relevante referitoare la familie	34
B. Forme ale familiei și rolul esențial al acestora.....	36
C. Trăsături comune ale vieții de familie.....	44
CAPITOLUL I. ANALIZA DIACRONICĂ A RAPORTURILOR MARITALE ȘI FILIALE	47
Secțiunea I. Viața de familie în preistorie	47
1. Considerații preliminare referitoare la omul preistoric	47
2. Cercetări arheologice și impactul acestora asupra relațiilor maritale și filiale	49
Secțiunea a II-a. Legătura dintre soți și relațiile părinților cu copiii lor în Antichitate.....	53
1. Relațiile maritale și filiale în <i>Cele 7 porunci ale lui Noe</i> , în <i>Decalog</i> , în <i>Codul lui Hammurapi</i> și în <i>Legile lui Manu</i>	53
2. Platon, Aristotel și alți filosofi ai Greciei antice despre căsătorie și rudenie	67
Secțiunea a III-a. Legăturile de familie în dreptul roman	73
1. Considerații preliminare cu privire la reglementările specifice statului-cetate Roma	73
2. Statutul personal și cel familial în dreptul roman.....	75
3. Legăturile de rudenie caracteristice familiei romane	78
4. <i>Patria potestas</i> – izvoarele, caracterele, transformările și încetarea acestei puteri	79
5. Tutela și curatela în dreptul roman.....	83
6. Despre căsătorie din perspectiva dreptului roman	85
a. Definiția căsătoriei și condițiile încheierii acesteia în dreptul roman.....	85
b. Formele căsătoriei romane – cum manu și sine manu.....	87
c. Relațiile personale și patrimoniale dintre soți în dreptul roman	90
d. Raporturile personale dintre părinți și copii	94
e. Relațiile patrimoniale dintre părinți și copii în dreptul roman	96
f. Desfacerea căsătoriei romane și formarea altor tipuri de uniuni.....	98
g. Utilitatea dreptului roman pentru studiul relațiilor maritale și filiale actuale.....	100
Secțiunea a IV-a. Familia, căsătoria și rudenia în Epoca Medievală	101
1. Scurtă introducere referitoare la conceptul de familie medievală.....	101

2. Legăturile de familie reglementate în spațiul Imperiului german, în Regatul Franței și în Anglia medievală	103
a. Influența creștinismului asupra căsătoriei și a rudeniei	104
b. Cutumele regionale din Franța medievală referitoare la viața de familie	107
3. Soți, părinți și copii în Evul Mediu românesc.....	110
Secțiunea a V-a. Legăturile maritale și filiale din perioada modernă.....	115
1. Părinți și copii în perioada Reformei și a Contrareformei	116
2. Efectele proto-industrializării și ale industrializării asupra relațiilor maritale și filiale	119
3. Reglementarea relațiilor maritale și filiale în <i>Codul civil napoleonian</i>	122

CAPITOLUL II. REGLEMENTAREA SPECIFICĂ RELAȚIILOR MARITALE DIN DREPTUL ROMÂN, FRANCEZ, GERMAN ȘI ENGLEZ.....	130
Secțiunea I. Noțiunea de „familie” potrivit reglementărilor din Franța, din România, din Germania și din Anglia.....	130
1. „Viața de familie” potrivit dispozițiilor cuprinse în Constituțiile statelor vizate și în reglementările europene	130
2. Noțiunea de „familie” potrivit legislațiilor interne. Sinoptic comparatist.....	140
a. Familia – subiect colectiv de drept?	140
b. Definiția juridică a familiei. Studiu de caz comparativ	142
c. Reglementarea sensului sociologic al familiei	151
3. Principiile generale aferente dreptului civil al familiei.....	159
a. Explicația sintagmei „dreptul civil al familiei”	159
b. Principiul egalității soților în dreptul privat comparat.....	161
c. Principiul egalității în drepturi a copiilor	166
d. Principiul interesului superior al copilului	170
e. Principiul monogamiei.....	177
f. Principiul liberului consimțământ la căsătorie.....	180
g. Principiul solidarității familiale	183
h. Principiul ocrotirii căsătoriei și a familiei.....	184
Secțiunea a II-a. Regimul juridic general al căsătoriei	190
1. Aspecte terminologice referitoare la căsătorie, în dreptul privat comparat	191
2. Căsătoria <i>à la carte</i> și efectele juridice aferente	199
3. Respectarea libertății matrimoniale a persoanelor	206
4. Logodna în dreptul privat comparat.....	213
5. Formalitățile premergătoare, concomitente și ulterioare căsătoriei.....	218
6. Rolul elementelor biologice, psihologice, sociologice și economice cu privire la încheierea căsătoriei. Studiu de caz: România și Franța.....	224

CAPITOLUL III. EFECTELE DE ORDIN PERSONAL ȘI PECUNIAR ALE CĂSĂTORIEI CIVILE, ÎN DREPTUL PRIVAT COMPARAT.....	227
Secțiunea I. Statutul individual al soților	227
1. Modificarea numelui, ca efect al încheierii căsătoriei	227
2. Capacitatea de exercițiu, după dobândirea statutului de soț.....	231
3. Efectul căsătoriei asupra naționalității soților	233
4. Integritatea persoanei, după dobândirea statutului de soț	236
5. Conduita persoanelor ulterior încheierii căsătoriei	240
Secțiunea a II-a. Legăturile personale dintre soți, în dreptul privat comparat.....	243
1. Traiul în comun al soților.....	244

a. Coabitarea persoanelor căsătorite.....	245
b. „Comunitatea” de pat a soților.....	249
c. Comunitatea de masă – „Boire, manger, dormir ensemble”	251
2. Datoria de respect reciproc a soților	251
3. Datoria de fidelitate.....	254
4. Datoria de sprijin moral a soților	257
Secțiunea a III-a. Instaurarea legăturilor patrimoniale dintre soți, în dreptul privat comparat.....	260
1. Principiile generale aferente regimului matrimonial.....	264
2. Regimul matrimonial imperativ, în dreptul privat comparat.....	266
a. Contribuția soților la sarcinile traiului în comun.....	268
b. Datoria de sprijin material a soților.....	272
c. Protejarea locuinței familiale	276
d. Actele juridice încheiate între soți.....	280
e. Independența profesională și bancară a soților	285
3. Scurt sinoptic comparatist, cu privire la regimul de drept comun.....	288
a. Activul patrimonial al soților supuși regimului de drept comun.....	290
b. Pasivul patrimonial, în cadrul regimului matrimonial legal	295
c. Lichidarea regimului de drept comun.....	299
4. Legături pecuniare, propuse soților de către legiuitorul european.....	302
a. Regimuri matrimoniale de tip comunitar.....	302
b. Regimuri matrimoniale de tip separatist, în dreptul comparat	305

CAPITOLUL IV. DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRILE SOȚILOR, ÎN CALITATE DE PĂRINȚI.

PERSPECTIVE COMPARATIVE	313
Secțiunea I. Considerații generale referitoare la instituția filiației.....	315
1. Scurt sinoptic comparatist, cu privire la stabilirea filiației și la felurile acesteia în dreptul român, francez, englez și german.....	315
2. Dreptul de a fi părinte și refuzul de a procrea	327
a. Dreptul de a nu procrea, în cadrul căsătoriei.....	328
b. Dreptul de a avea un copil.....	330
Secțiunea a II-a. Autoritatea părintească exercitată de către soți, în dreptul privat comparat.....	343
1. Discuții preliminare cu privire la autoritatea părintească.....	344
2. Sarcinile de ordin pecuniar ale soților, în calitate de părinți.....	347
a. Obligația de supraveghere a minorului și responsabilitatea pentru actele sau faptele acestuia	347
b. Obligația de întreținere a copilului	351
c. Dreptul de administrare și de dispoziție asupra patrimoniului copilului.....	354
3. Drepturile și obligațiile soților, cu privire la persoana copilului	356
CONCLUZII	364
POSTFAȚĂ	
O CARTE AȘTEPTATĂ	369
BIBLIOGRAFIE	371

A. Despre familie și rudenie. Perspectivă pluridisciplinară

○ a. Noțiuni preliminare cu privire la instituția familiei

„Istoria familiei este inseparabilă de cea a ideilor sau de cea a datelor sociologice”¹. Pentru că istoria presupune schimbare, putem afirma, fără teama de a greși, că, dintre toate instituțiile existente în dreptul actual, familia este cea a cărei constituire, organizare sau dezvoltare a avut cel mai mult de suferit, cel puțin în ultima decadă, din pricina reglementărilor controversate în domeniu. Având în vedere evenimentele desfășurate de-a lungul timpului, s-a constatat faptul că nu există o evoluție liniară, întrucât dreptul familiei este legat de schimbările valorilor societății. De pildă, încă din vremea protopărinților Adam și Eva, familia continuă să se afle sub „privirea, presiunea și autoritatea altora”², motiv pentru care, avându-se în vedere condițiile actuale de natură socială, aceasta suscită deopotrivă interes și polemici, atât din partea juriștilor, cât și din partea altor specialiști, precum filosofi, istorici, psihologilor, biologilor, dar și teologi. Totodată, instituția familiei prezintă interes deosebit și pentru oamenii de rând, aspect care conduce la anumite dificultăți în procesul de elaborare a unei definiții complexe a acesteia.

Din punct de vedere etimologic, cuvântul *familie* își are originea în latinescul *familia, -ae*, aceasta reprezentând, în dreptul roman, „grupul de persoane libere și de sclavi, supuși puterii lui *pater familias*, care locuiau în același *domus*”³. Conform lui Ulpian, familia reprezintă „un grup de mai multe persoane, care au fost plasate, fie prin forța naturii, fie prin forța legii, sub o singură autoritate”⁴. Raportându-ne la această definiție din dreptul roman, termenul este asociat cu denumirea de *gens* și întruchipează modelul familiei patriarhale. Ilustru maestru al dreptului civil francez și model pentru juriștii contemporani, Jean Carbonnier consideră că acest tip de familie este „îndreptat cu fața spre trecut”, adică este „agățat de arborele său genealogic”⁵. Pe de altă parte, cunoaștem și un sens restrâns al termenului, corespondent al latinescului *domus*, care desemnează familia nucleară sau conjugală. În literatura de specialitate, se consideră faptul că familia nucleară se limitează la soți și la copiii minori ai acestora⁶. Conform maestrului Carbonnier, acest tip de familie este „orientat către viitor, către procrearea și către educarea copiilor”⁷. Astfel, în urma modificărilor rezultate, în ceea ce privește autoritatea soțului, prin *Code civil napoléonien* din anul 1804, în majoritatea țărilor europene s-a perpetuat această idee de familie restrânsă⁸, care se rezumă la cuplu și copii, fiind caracterizată de egalitatea în drepturi a soților⁹.

¹ B. Hess-Fallon, A.-M. Simon, *Droit de la famille*, Ed. Dalloz, Paris, 2011, p. 3.

² J. Carbonnier, *Droit civil, Tome 2, La famille, l'enfant, le couple*, 21e édition refondue, Presses Universitaires de France, Paris, 2002, p. 3.

³ M. Jakotă, *Drept roman*, vol. II, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1993, p. 232.

⁴ J. Carbonnier, *Droit civil, Tome 2*, p. 1.

⁵ *Idem*, *Droit civil, Tome 1, Les personnes*, Presses Universitaires de France, Paris, 1955, p. 15.

⁶ *Ibidem*, p. 16.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 14. Potrivit autorului, dreptul familiei are ca obiect de studiu cuplul și copilul.

⁹ S. Gaudemet, *Quelle protection pour le conjoint survivant en France? Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*, în *Revue internationale de droit comparé*, nr. 2, Avril-Juin, 2018, p. 249.

În concluzie, spunem despre familie că reprezintă un termen caracterizat de o polisemie impresionantă, aspect care dovedește, fără îndoială, multiplele variații istorice ale instituției¹. Indiferent că este vorba despre casă, adică despre ansamblul de persoane care locuiesc sub același acoperiș, despre *gens* ori întreaga comunitate pe care o formează toate persoanele care descind dintr-un strămoș comun, despre cogați ori, în limbajul popular, rudele materne, despre agnați sau rudele de pe linia paternă, toate aceste unități parentale sunt astăzi reunite sub vocabula unică „familie”. Totuși, unitățile parentale enumerate mai sus au variat în funcție de epocă, de poziția geografică, de circumstanțele vremii ori de grupurile sociale cuprinse într-o anumită unitate de timp; astfel că textele referitoare la dreptul familiei ori la familie în general cern o multitudine de forme sau de vocabule diverse. În prezent, în sens larg, termenul familie desemnează „ansamblul persoanelor care sunt unite prin căsătorie, adopție, filiație și prin rudenie rezultată dintr-o descendență cu autor comun”². În România, familia este definită prin intermediul *Dicționarului explicativ al limbii române* și reprezintă „o formă socială de bază, întemeiată prin căsătorie, care constă din soț, soție și din descendenții acestora”³.

După ce am expus definiția familiei, vom continua să dezbatem despre această instituție, făcând trimitere la numeroasele accepțiuni, prezente în literatura de specialitate. Pentru început, dată fiind uniunea dintre un bărbat și o femeie prin procreare, putem afirma faptul că familia reprezintă o realitate biologică. Despre faptele biologice știm că au o legătură evidentă cu dreptul familiei, dar și cu dreptul persoanelor. De pildă, doctrina civilistă de la începutul secolului al XX-lea deducea faptul că, din pricina unei aparente statornicii a speciei umane, din punct de vedere biologic, dreptul nu putea progresa foarte mult⁴. Cu toate acestea, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, știința a progresat, aducând cu sine o serie de transformări spectaculoase în materia procreării⁵. În prezent, spunem despre familie că nu mai este subordonată prezenței copiilor, ci, mai cu seamă, vorbim despre cupluri lipsite de copii sau cu fii unici. Deși există voci care susțin ambele tabere, scriitorul de origine franceză Victor Hugo, tată a patru copii, spune despre familia fără prunci că este precum „o colivie fără păsări”⁶. Referitor la aspectul biologic și potrivit unei terminologii înșelătoare, astăzi distingem între familiile legitime și cele naturale, însă aceste două cercuri familiale, cu toate că diferă prin înțelegerea, prin rolul ori prin raporturile pe care le antrenează, nu sunt altceva decât o creație artificială a legii, ele bazându-se în egală măsură pe sentimentele interioare ale omului⁷, familia reprezentând, de fapt, „inima”⁸ acestuia.

Mergem mai departe cu analiza preliminară și spunem că, potrivit doctrinei⁹, familia constituie, pe lângă o realitate biologică, și una istorică, dată fiind comunitatea de viață

¹ C. Bărbulescu, *Universul înrudirii. Între istorie și antropologie. Caiet de seminar pentru uz intern*, Ed. Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 2000, p. 17.

² J. Carbonnier, *Droit civil, Tome 1*, p. 15.

³ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2009, p. 366.

⁴ G. Balandier, *Le sexuel et le social. Lecture anthropologique*, în *Cahiers internationaux de sociologie*, Presses Universitaires de France, Paris, vol. LXXVI, janvier-juin 1984, *Le sexuel*, pp. 5-19.

⁵ Ne referim aici la dorința manifestată pentru schimbarea de sex, dar și la reproducerea umană asistată medical.

⁶ J. Carbonnier, *Droit civil, Tome 2*, p. 8.

⁷ J.-L. Halpérin, *Le Code civil 1804-1904. Livre du Centenaire*, Ed. Dalloz, Paris, 2004, p. 265.

⁸ F. Terré, D. Fenouillet, *Droit civil. Les personnes. La famille. Les incapacités*, Ed. Dalloz, Paris, 2011, p. 7: „La famille demeure le berceau naturel de la personne physique. Elle est le cœur, elle est au cœur de la personne dont elle tendre à assurer la primauté bien comprise, grâce au couple et à l'enfant qui doit s'appuyer sur sa famille pour réaliser son épanouissement personnel”.

⁹ În acest sens, a se consulta I. Albu, *Dreptul familiei*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 7.

existentă între membrii acesteia și uniunea prin legături **naturale, juridice** ori legitime. În acest sens, amintim celebra sintagmă a profesorului Carbonnier, **care consideră** națiunea ca fiind formată din „pepinier de familie”¹, motiv pentru care **statul trebuie** să acorde acestor grupuri respectul cuvenit. Pe lângă cele două realități, **spunem** despre familie că poate constitui și una sociologică², întrucât este formată din **membrii unui grup social**, uniți prin intermediul raporturilor de căsătorie, de adopție ori de rudenie, care conviețuiesc și cooperează din punct de vedere economic³.

Nu în ultimul rând, putem vorbi despre familie ca fiind o realitate juridică⁴, întrucât legiuitorul reglementează, prin norme de drept, relațiile stabilite între membrii unei familii. Toate aceste relații sunt cuprinse, pe larg, în norme de dreptul familiei, ramură a dreptului privat. Caracterul dinamic al legislației și al jurisprudenței în domeniu poate fi explicat grație evoluției sociologice a familiei din toate țările, mai ales sub efectul urbanizării, prin integrarea femeilor pe piața muncii. Totodată, vorbim despre prelungirea speranței de viață, deoarece, în prezent, mulți dintre noi s-au obișnuit să trăiască fără copii⁵, iar în societate se promovează controlarea nașterilor⁶. Chiar dacă este omniscient și face parte din strategiile electorale, dreptul familiei încă suferă de o insuficiență legislativă, reamintindu-ne faptul că familiile sunt potențial disfuncționale și că se impun o serie de garanții noi, pentru a evita ca cei puternici să abuzeze din punct de vedere economic, social ori fizic de cei mai slabi, în speță de copii sau de partener.

Avându-se în vedere toate aceste realități, observăm faptul că ne este aproape imposibil să identificăm ori să conceptualizăm reperiile funcționale ale familiei, deoarece asupra conținutului definiției vom regăsi amprenta lăsată de specificul fiecărei științe și, prin urmare, vom întâlni accepțiuni diverse ale aceleiași noțiuni⁷. De asemenea, Gérard Cornu, profesorul Facultății de Drept din Poitiers, consideră statutul familiei ca fiind „ansamblul regulilor ce guvernează fiecare grup pe care aceasta îl conține, luându-se în considerare situația specifică a fiecăruia”⁸. Prin urmare, statutul familial prezintă variații nu doar de la un grup la altul, ci și de la o situație specifică la alta. Tot profesorul de origine franceză este cel care ordonează relațiile existente între persoane în felul următor: „*le couple, unité ménagère; les parents et enfants, groupe parental, les parents et alliés, la grande famille*”⁹, susținând faptul că, în realitate, statutul familial „regrupează efectele de drept, atașate legăturilor de familie”¹⁰.

¹ J. Carbonnier, *Flexible droit...*, op. cit., pp. 199 și urm.: „*Les familles sont le tissu privé du peuple dont l'Etat est l'organisation collective. Entre elle et les îlots de solitaires, le respect mutuel est, dans la liberté, la régie d'or. Pépinières de familles, une nation ne se réduit pas à un agrégat d'individus*”.

² I. Mihăilescu în C. Zamfir, L. Vlăsceanu (coordonatori), *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1996, p. 238.

³ Conform lui J. Carbonnier, familia nu poate exista doar din dragoste și apă proaspătă, ci este nevoie de un fundament economic, provenit din regimul matrimonial ori din succesiuni și liberalități: „*La famille ne peut vivre d'amour et d'eau fraîche; une assise économique lui est nécessaire. Elle lui sera apporté par des régimes matrimoniaux, plus lointainement par les successions et libéralités*”. În acest sens, a se vedea J. Carbonnier, *Droit civil*, Tome 2, p. 3.

⁴ G. Lupșan, *Dreptul familiei*, Ed. Junimea, Iași, 2001, p. 5.

⁵ M.-P. Hamel, S. Lemoine, *Aider les parents à être parents. Le soutien à la parentalité; une perspective internationale*, Centre d'Analyse Stratégique, 2012, disponibil la adresa web: http://archives.strategie.gouv.fr/cas/system/files/rapport_parentalite_2.pdf, accesat la data de 19 septembrie 2019.

⁶ P. Yonnet, *Le recul de la mort. L'avènement de l'individu contemporain*, Ed. Gallimard, Paris, 2006, în special capitolul 2, „*Recul de la mort, Naissance de l'enfant désiré*”.

⁷ G. Lupșan, op. cit., p. 5.

⁸ G. Cornu, *Droit civil. La famille*, 8e édition, Ed. Montchrestien, Paris, 2003, p. 37.

⁹ *Ibidem*, p. 37.

¹⁰ *Ibidem*.

○ b. Rudenia – izvor al familiei

Alături de instituția căsătoriei, rudenia reprezintă unul dintre izvoarele familiei. Potrivit maestrului jurist Jean Carbonnier, „dreptul familiei se poate construi pornind de la aceste două noțiuni”¹. Prima caracteristică a rudeniei este reprezentată de faptul că aceasta constituie un izvor al relațiilor de familie. Aspectul reiese din însăși interpretarea *lato sensu* a termenului *familie*, adică grupul persoanelor legate prin căsătorie, adopție, filiație ori prin înrudire a unor persoane cu strămoș comun. Din această interpretare, rezultă că, în momentul de față, în cadrul unei familii, o persoană poate avea calitatea de soț, rudă ori afin². Astfel, „din căsătorie rezultă calitatea de soț, din filiație, în sens larg, și din adopție rezultă calitatea de rudă și, în sfârșit, din căsătorie și rudenie rezultă calitatea de afin”³. Rudenia reprezintă, prin urmare, un reper universal al comunității familiale.

Din definiția rudeniei putem desprinde cele două forme ale sale, precum rudenia civilă, bazată pe un act juridic, și rudenia firească, adică cea întemeiată pe faptul nașterii⁴. Dacă ar fi să ne raportăm la dreptul roman, am numi cele două tipuri de rudenie agnată și cognată. Rudenia agnată rezulta din legătura stabilită între anumite persoane „aflate, la un moment dat, sub aceeași putere, dintre persoanele care au fost sub aceeași putere în trecut sau dintre persoanele ce s-ar fi aflat sub aceeași putere, dacă *pater familias* ar mai fi trăit în momentul nașterii lor”⁵. Cu alte cuvinte, rudenia agnată se baza pe acea legătură de descendență, pe linie masculină, dintr-un strămoș comun, categorie ce excludea descendenții femeilor ori persoanele scoase din familie⁶. În schimb, rudenia cognată era reprezentată de legătura persoanelor care descindeau dintr-un strămoș comun, indiferent dacă se găseau sub aceeași putere sau nu⁷, deoarece vorbim despre o legătură de sânge, care se aseamănă mult cu cea din dreptul civil actual și care, în dreptul roman, în faza incipientă, nu producea efecte, cu excepția impedimentului la căsătorie.

Coroborând definiția familiei cu cea a rudeniei, observăm faptul că accentul cade mai mult pe specificul activităților, pe coabitare ori pe schimbarea de structură din interiorul grupului familial decât pe înrudire, instituția familiei căpătând astfel o dublă ipostază. În primul rând, aceasta poate fi privită precum o „unitate naturală fundamentală, adică unicul grup reproducător, care se înmulțește din interior, prin reproducere, asigurând descendența și permanența vieții sociale”⁸. În al doilea rând, familia reprezintă „grupul social fundamental care orientează și socializează descendenții, asigurând continuitatea biologică și culturală a societății”⁹. În această manieră, familia de proveniență a unei persoane se identifică, de fapt, cu grupul restrâns de rude ale acesteia, adică părinții, frații și surorile.

De rudenie s-au preocupat diverși specialiști, care au studiat cele două tipuri de legături, ajungând la concluzii folositoare pentru domeniul dreptului. De exemplu, Lewis H. Morgan, prin lucrarea sa *The systems of consanguinity and affinity*, din anul 1871, considerată drept

¹ J. Carbonnier, *Droit civil, Tome 1*, p. 16.

² Prin afinitate sau alianță se înțelege legătura dintre soț și rudele celuilalt soț. În acest sens, T.R. Popescu, *Tratat de dreptul familiei*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 20.

³ M. Sandu, *Filiația. Abordare socio-juridică*, Ed. Fundației Axis, Iași, 2003, p. 23.

⁴ G. Piticari, *Dreptul familiei*, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1980, p. 263.

⁵ E. Molcuț, D. Oancea, *Drept roman*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1993, p. 95.

⁶ M. Jakotă, *op. cit.*, p. 232.

⁷ E. Molcuț, D. Oancea, *op. cit.*, p. 97.

⁸ I.P. Filipescu, O. Calmuschi, *Încheierea căsătoriei și efectele ei*, Ed. Academiei Române, București, 1981, p. 11.

⁹ *Ibidem*.

„actul de naștere al studiilor moderne despre înrudire”¹, face distincția clară între relațiile maritale și cele filiale, cu ajutorul legăturii de sânge. Practic, autorul constată că între soț și soție, ca părinți ai aceluiași copil, nu există o legătură de sânge, deși sunt parte componentă a aceleiași familii, aceasta constând și premisa de la care a pornit redactarea cărții². Totuși, ceea ce ne rămâne drept moștenire de la acest autor este distincția dintre înrudire și descendență. În lucrarea amintită mai sus, Lewis H. Morgan consideră că, deși descendența are la bază recunoașterea relațiilor de rudenie, totuși, ea reprezintă, mai degrabă, un element civil decât domestic³. În acest sens, autorul consideră că diferența dintre descendență și înrudire este oferită de următoarea ipoteză: atunci când luăm ca referință relația dintre un om și tatăl său, ne gândim mai întâi la o legătură între cele două rude apropiate și mai apoi la relația dintre doi membri, aparținători ai aceluiași grup politico-juridic. Dacă vorbim despre relația dintre o persoană și mama sa, atunci ne referim la o înrudire apropiată, dar la două grupuri politico-juridice diferite⁴. Cu privire la această afirmație, Fortes consideră că organizarea grupului de descendență trebuie înțeleasă „din punctul de vedere al întregului sistem social și nu din acela al unui *ego* ipotetic. Consangvinitatea și afinitatea nu sunt suficiente, în sine, pentru a da naștere acestor aranjamente structurale, iar descendența este, în mod fundamental, un concept juridic”⁵. În completarea celor afirmate de Lewis H. Morgan, un alt specialist consideră că „rudenia este cea care structurează câmpul social al individului, în timp ce descendența constituie un principiu de structurare a societății”⁶. În concluzie, rudenia generează o rețea socială, iar acest lucru se bucură de o importanță majoră pentru caracterul și pentru modul ei de funcționare. Totodată, nu trebuie să uităm faptul că, datorită rudeniei, membrii unui grup au posibilitatea de a afla ce obligații aleg să îndeplinească, pentru ca mai apoi, dată fiind natura solidară, aceștia să poată duce la îndeplinire angajamentele asumate⁷. În acest sens, „felul comun al rudeniei derivă din însăși gospodăria familială și din funcția ei de a manifesta sau de a forma caracterul social sau moral al membrilor săi”⁸.

După ce am discutat despre rudenie, se cuvine să abordăm și subiectul filiației, pentru a observa modalitatea de stabilire a legăturilor, dar, mai ales, pentru a avea parte de o privire complexă asupra sistemului de înrudire. Cunoaștem faptul că, încă din cele mai îndepărtate timpuri, descendența a jucat un rol fundamental în organizarea societății, aceasta prezentându-se sub două forme. Vom iniția analiza filiației cu prima formă a acesteia, adică filiația matrilineară, în cadrul căreia se stabilesc legături de rudenie plecând de la mamă. Această formă de filiație reprezintă, de fapt, o legătură de descendență de ordin biologic, stabilită între o anumită femeie și copilul căruia i-a dat naștere⁹. Filiația față de mamă se stabilește și face dovadă până la proba contrară, prin certificatul constatator al nașterii ori prin recunoașterea realizată de către mamă, prin intermediul unei hotărâri judecătorești¹⁰.

Cea de-a doua formă de filiație se regăsește, deopotrivă, în societățile tradiționale, dar și în cele moderne și poartă denumirea de filiație patrilineară, descendența având loc pe linie paternă. Practic, prin intermediul acesteia, a fost instituită superioritatea sexului masculin

¹ *Ibidem*, p. 33.

² L.H. Morgan, *op. cit.*, p. 8.

³ C.C. Harris, *Relațiile de rudenie*, trad. A. Opreț, Ed. DU Style, București, 1998, p. 29.

⁴ L.H. Morgan, *op. cit.*, p. 65.

⁵ M. Fortes, *Kinship and the social order*, Ed. Routledge and Kegan Paul, Londra, 1953, p. 30.

⁶ C.C. Harris, *op. cit.*, p. 68.

⁷ *Ibidem*, p. 85.

⁸ *Ibidem*.

⁹ G. Lupșan, *op. cit.*, p. 133.

¹⁰ M. Sandu, *Filiația. Abordare socio-juridică*, Ed. Fundației Axis, Iași, 2003, p. 36.

asupra celui feminin. Diferența dintre aceste două forme ale filiației este că, dacă legătura de descendență față de mamă se poate dovedi prin faptul material al nașterii, conform principiului *Mater semper certa est; pater est quem nuptiae demonstrant*¹, filiația față de tată rezultă din procesul concepției, aspect ce nu poate fi dovedit în mod nemijlocit. Conform doctrinei, „personajul cheie în stabilirea filiației față de tată este chiar mama, iar proba va rezulta dintr-o ecuație cu două necunoscute: prezumția perioadei legale de concepție și prezumția legală de paternitate”². De altfel, există și alte variante ale acestui principiu, precum *Mater iure semper certa est*³, ori *Mater semper certa est, pater incertus*, aceasta din urmă fiind întâlnită în mod frecvent.

Cu privire la maximele latinești⁴, putem constata faptul că, în prezent, acestea sunt atacate de către cercetătorii științifici, în sensul că doresc modificarea lor. Luând ca exemplu principiul enunțat mai sus, conform căruia mama este întotdeauna sigură, tatăl fiind nesigur, cercetătorii doresc să arate că, astăzi, o lege care a rămas neclintită timp de aproape două milenii nu mai poate fi considerată un adevăr universal valabil, din pricina acelor excepții, rezultate în urma unor experimente științifice. Una dintre aceste excepții o reprezintă mamele surrogat, care poartă în pânțe și apoi aduc pe lume copii concepuți printr-o tehnică ce astăzi a devenit obișnuită, adică fertilizarea *in vitro*. În acest sens, au intervenit modificări și la nivel legislativ, un exemplu fiind chiar legiuitorul german, care a introdus în *Bürgerliches Gesetzbuch* un nou paragraf, potrivit căruia „mama unui copil este femeia care i-a dat naștere”⁵. Prin urmare, cercetătorii susțin că mama nu mai este atât de sigură, așa cum ne era prezentată înainte prin maxima din limba latină, iar, pe de altă parte, nici tatăl nu mai este atât de nesigur, tot din pricina evoluției pe plan științific, mai exact prin posibilitatea testării ADN. Cu toate acestea, nu suntem de acord cu astfel de afirmații, deoarece ne vom ghida după afirmațiile legiuitorului, nu după cele ale biologilor, astfel încât mama va fi întotdeauna sigură, indiferent de nivelul evoluțiilor științifice. Referitor la acest principiu, în Franța, unii autori au considerat că, din pricina acestei revoluții științifice în domeniu, în condițiile actuale, ar fi mai potrivită formula *Pater semper certus est, sed mater non certa*⁶. Observăm, așadar, că logica bunului-simț, rezultată în urma analizei naturii omului, face un pas înapoi atunci când se confruntă cu progresul științei. Totodată, potrivit specialiștilor, fundamentele acestor forme de filiație au caracter politic, deoarece distincția dintre puterea politică și cea parentală conduce către patriliniaritate⁷.

¹ Paulus, *Digesta*, 2, 4, 5, apud B. Schmidlin, *Droit privé romain*, Ed. Bruylant, 2008, p. 112.

² A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 18.

³ Paulus, *Digesta*, L.5, *De in ius vocando*, 2, 4, apud R.I. Motica, D. Negrescu, *Lexicon juridic latino-român*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 162.

⁴ Referitor la maximele din limba latină, G. Topârceanu, în lucrarea sa *Scrieri*, vol. II, Ed. Minerva, București, 1983, p. 64, afirma: „Ca să devie maximă latinească, acel ceva trebuie să fie un adevăr elementar, o idee care-și sare în ochi, de la prima vedere, cu amândouă picioarele odată. Soarta luminează a unui aforism atârnat, așadar, de evidența adevărului pe care-l conține. (...) Veniți pe pământ mai devreme, cei vechi au avut norocul să dea peste o mină intactă de adevăruri sedentare, care abia așteptau să fie formulate în latinește ca să pornească razna prin lume. Atunci filosofii lor, poeții, oratorii și marii lor dignitari s-au pus pe atâta: au început să fabrice de dimineața până seara maxime latinești, pentru folosința generațiilor viitoare. Și nouă nu ne-au mai lăsat aproape nimica... *tarde venientibus ossa!*”

⁵ BGB, art. 1.571: „*Mutter eines Kindes ist die Frau, die es geboren hat*”.

⁶ G. Delaisir, P. Verdier, *Enfant de personne*, Ed. Odile Jacobs, Paris, 1994, p. 46.

⁷ A. Pricopi, *Rudenia în dreptul român*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 33.

○ c. Mituri și simboluri legate de familie, în civilizația greco-romană

„(...) fiindcă mitul poate să constituie cea mai înaltă formă a adevărului sub deghizarea sa metaforică¹”.

Mitul sau amestecul dintre imaginație și memorie a constituit, de-a lungul vremurilor, o trăsătură esențială și constantă a spiritualității umane. După cum sugerează specialiștii², o lume lipsită de mituri nu ar mai reprezenta o lume umană. Acest termen inventat de greci avea, la început, o dublă semnificație, prima fiind cea de narație oarecare, iar cea de-a doua de narație imaginară³. De-a lungul timpului, datorită scrierilor filosofice, a prevalat cea de-a doua semnificație, astfel că, în prezent, noțiunea *mythos* desemnează „plăsmuirea imaginației umane”⁴. Aceste cuvinte, *mit* și *mitologie*, sunt, într-adevăr, de origine grecească și prezintă legături cu istoria, dar și cu anumite trăsături ale civilizației de pe acel teritoriu. Putem desprinde de aici concluzia conform căreia miturile există doar în forma și în sensul grecesc? Răspunsul este nu, deoarece însăși legende elenistice, pentru a fi înțelese, necesită o comparație cu relatările tradiționale ale altor popoare, aparținând unor culturi și perioade de timp foarte diferite, fie că vorbim despre China sau India ori despre Africa⁵. Condițiile de existență ale mitului sunt reprezentate de memorie, de oralitate și de tradiție⁶.

În parcurgerea drumului lor către cunoaștere, de la înfăptuirea lumii și până la epoca civilizată, oamenii au dorit să afle răspunsul la întrebarea „Ce este aceasta?”, pe care apoi civilizațiile orientale și occidentale au transformat-o în „Cine sunt eu?”, aspect care simbolizează o căutare interioară⁷. Ambele întrebări au atras atenția în mod periodic și exclusiv omului, constituind pentru el obiective paralele. Prin urmare, fiind conștient sau inconștient de cele două întrebări, omul a căutat niște răspunsuri, care să justifice prezența sa pe acest pământ, legând astfel viața spirituală de satisfacerea nevoilor biologice. Narațiunea mitologică are rolul de a-l ajuta pe om să înțeleagă anumite evenimente sau acțiuni, deoarece aceasta nu este, precum textul poetic, polisemantică doar în sine, ci presupune variante multiple, puse la dispoziția povestitorului. În legătură cu scrierile mitologice, ceea ce ne interesează în teza de față este acel fundal intelectual evidențiat în firul narațiunii, ce poate fi depistat doar prin compararea poveștilor, prin descoperirea decalajelor și a asemănarilor dintre ele.

Vom iniția analiza mitologică referitoare la familie cu cele mai emblematice figuri ale legendelor. La început, după cum ne relatează scriitorii preocupați de domeniul mitologiei, a fost *Haosul*, după care a urmat *Glia* sau *Gaia*⁸. Aceasta din urmă este reprezentată ca fiind mama universală, contrară *Haosului*. *Gaia* constituie temelia cosmosului și are rolul de a zămisli și de a hrăni toate entitățile⁹. După *Gaia* și *Haos* apare cea de-a treia entitate, pe care grecii o numesc *Eros*, ființa cu părul blond. Acesta reprezintă iubirea primordială, cu toate că, în acele vremuri, nu exista încă o diferențiere între masculin și feminin. Acest *Eros* primordial nu se confundă cu cel care îi pășea pe urme *Afroditei*. *Erosul* apărut mai târziu face trimitere

¹ Al. Dundes, *Sacred Narrative. Reading in the Theory of Myth*, University of California Press, Berkeley, 1984, p. 1.

² G. Gusdorf, *Mythe et Méthaphysique*, Ed. Flammarion, Paris, 1953, p. 246.

³ V. Vitsaxis, *Mitul. Punctul de referință al căutării esențiale*, trad. E. Lazăr, Ed. Omonia, București, 2007, p. 12.

⁴ *Ibidem*, p. 13.

⁵ J.-P. Vernant, *L'Univers, les Dieux, les Hommes*, Ed. Seuil, Paris, 1999, p. 9.

⁶ *Ibidem*, p. 10.

⁷ *Ibidem*, p. 185.

⁸ J.-P. Vernant, *Universul, zei, oamenii*, trad. D. Onofrei, Ed. Cartier, Chișinău, 2016, p. 39.

⁹ *Ibidem*, p. 15.

La existența masculinului și a femininului și nu mai are rolul de a dezvălui conținutul obscurității forțelor primordiale¹. Această nouă zeitate nu este nimeni altcineva decât **Cupidon** și are rolul de a uni, într-un joc erotic, două ființe perfect individualizate de sex opus. **Rezultatul** acestei uniuni constă în nașterea celei de-a treia ființe, „care să nu fie identică niciunuia dintre părinți, dar care să-i continue pe amândoi”². Forța care completează **Erosul** este reprezentată de **Eris**, adică de discordie sau ceartă. În timp ce **Eris** reprezintă lupta din interiorul unei familii, discordia dintre membrii acesteia, **Erosul** simbolizează acordul a două principii extrem de diferite, masculinul și femininul. Ambele forțe le vor ajuta pe personajele **divine** în lupta lor pentru supremație.

Continuăm analiza cu figura emblematică a mitologiei, intitulată **Zeus**. Numele său cuprinde aceeași rădăcină indo-europeană ca termenul din limba latină *dies-deus* ori ca **vedicul** *dyeus*. Totodată, în cultura indiană, el este numit *Dyaus pita*, iar la romani este cunoscut sub numele de **Jupiter**. Toate aceste denominații fac trimitere la același zeu, care **întruchipează**, deopotrivă, figura de tată și de rege³.

Împreună cu zeița **Gaia**, **Zeus** simbolizează figura bărbătească, ce își îndeplinește atribuțiile specifice. În acest sens, ploaia fecundantă va contribui la nașterea tinerelor **vârstare** ale vegetației⁴. Una dintre soțiile lui **Zeus** se numește **Metis**, aceasta rămânând **însărcinată** cu **Athena**. Pentru că se temea de o eventuală detronare, **Zeus** dorește stărpirea răului din rădăcină, amintindu-și modalitatea prin care **Cronos** scăpa de moștenitori⁵. În acest sens, **Zeus** recurge la șiretlicuri, bazându-se pe capacitatea de metamorfozare a soției sale **Metis**. Prin urmare, o ademenește pe aceasta din urmă să se transforme într-o picătură de apă, pe care o înghite. **Metis**, însărcinată cu **Athena**, va ajunge în pântecul lui **Zeus**, iar la naștere copilul va ieși din capul mare al tatălui său, devenit acum precum pântecul mamei⁶. Această întâmplare are repercusiuni în zilele noastre, deoarece, în urma unui studiu efectuat de Carol Laderman în Malaezia⁷, s-a constatat prezența unei concepții majoritare, potrivit căreia un copil se dezvoltă pentru prima dată în creierul tatălui, existând acolo în formă lichidă. Observăm aici conexiunea dintre fapta mitologică a lui **Zeus** și concepția actuală a locuitorilor din Malaezia.

Revenind la mitologie și la **Zeus**, vorbim despre cuplul existent între acesta și **Hera** sau **Iunona**. Această uniune reprezintă imaginea mitologică a unei căsnicii, care legitimează legătura celor două sexe și servește ca model exemplar în organizarea oricărei societăți. **Iunona**, echivalentul roman al **Herei**, este o zeiță care prezintă un real interes pentru lucrarea de față. Numele acesteia face trimitere la **Uni**, zeița etruscă⁸. În mitologia romană, **Iunona** este soția lui **Jupiter**, conducătorul zeilor, fiind „protectoarea căsătoriei, a fidelității, a protocolului și a moștenirilor”⁹. Pasărea emblematică a acestei zeițe era păunul, iar în tradiția popoarelor s-a afirmat că numele lunii iunie provine tot de la **Iunona**. În acest sens, oamenii au considerat că luna iunie este cea mai potrivită perioadă din an pentru a încheia o căsătorie¹⁰.

¹ *Ibidem*, p. 22.

² *Ibidem*.

³ *Idem*, *Mit și religie în Grecia antică*, trad. M. Gramatopol, Ed. Meridiane, București, 1995, p. 37.

⁴ *Ibidem*, p. 38.

⁵ Vorbim aici despre modalitatea înghițirii propriilor copii.

⁶ J.-P. Vernant, *Universul, zeii, oamenii...*, op. cit., p. 37.

⁷ C. Laderman, *Wives and Midwives: Childbirth and Nutrition in Rural Malaysia*, University of California Press, Berkeley, 1983, p. 92.

⁸ V. Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Ed. Albatros, București, 1983, p. 317.

⁹ A.E. Popescu, *Iunona – planeta pitică (asteroid zeiță)*, Ed. Semne, București, 2012, p. 7.

¹⁰ *Ibidem*, p. 8.

Iunona era considerată protectoarea orașului Roma, în amintirea salvării de la invazia galică, în acest sens existând și un templu închinat zeițăii¹.

Deși poartă această pecete a căsătoriei, uniunea ei cu *Jupiter* nu a fost tocmai una fericită, din pricina escapadelor amoroase frecvente ale soțului său. Fiind geloasă pe acele escapade, *Iunona* a dorit detronarea soțului, însă acțiunile întreprinse de aceasta nu s-au finalizat cu succes. Tot din pricina geloziei, zeița i-a persecutat pe copiii nelegitimi ai lui Zeus, cum este cazul lui Hercule². La rândul său, *Iunona* a avut alături de *Jupiter* patru copii, pe nume *Marte*, *Vulcanus*, *Iuventas* și *Bellona*³. *Marte* reprezintă zeul războiului, fiind considerat tatăl celor doi frați, Romulus și Remus, întemeietorii Romei. Totodată, din legătura lui *Marte* cu *Venus*, soția fratelui său *Vulcanus*, s-a născut *Cupidon*, zeul dorinței și al iubirii, acel *Eros* al grecilor despre care am discutat mai sus. Zeița romană *Iuventas* reprezintă tinerețea, urmând modelul grecesc al zeiței *Hebe*. Aceasta este slujnica mamei sale *Iunona*, ajutând-o adesea să-și înhame caii la carul sacru⁴. Pe de altă parte, *Bellona* este zeița războinică, specifică mitologiei romane, soția lui *Mars*, și se identifică cu *Enyo* din mitologia greacă⁵. În cele din urmă, *Vulcanus* este zeul roman al focului teluric. Numele său este preluat de la etrusci, după *Volcha*, fiind identificat cu *Hephaistos* din mitologia greacă⁶.

În astrologie, *Iunona* reprezintă, deopotrivă, simbolul căsniciei și protectoarea femeilor căsătorite⁷. Symbolismul astral al *Iunonei* ne duce cu gândul la instituția căsătoriei, la împerechere sau la parteneriat. Astrologii au reprezentat-o pe *Iunona* folosind un simbol complex, format dintr-o cruce latină și un „x” imprimat pe ambele părți ale acesteia. Crucea latină, caracterizată printr-o lungime mai mare decât lățimea, reprezintă acel legământ încheiat cu ocazia căsătoriei, în fața divinității, care îi obligă pe parteneri să fie fideli. Litera „x” imprimată pe acea cruce semnifică necunoscutele care pot interveni într-o căsătorie, indiferent de strădaniile partenerilor. În fine, o altă trimitere la instituția familiei reiese din legătura lui Zeus cu zeița *Hestia* sau *Vesta*. Conform mitologiei greco-romane, această legătură are rolul de a evidenția starea de veghe asupra spațiului privat al fiecărei familii, el reprezentând inima vetrei comune a cetății⁸. *Hestia* este sora lui Zeus și, în ciuda numeroaselor cereri în căsătorie, aceasta decide să-și păstreze virginitatea. *Hestia* este printre primele zeițăi aduse în Grecia de către triburile imigrante de arieni. Ulterior, ea devine în mitologie personificarea Pământului ca vatră a universului, aspect întâlnit și la Pitagora⁹.

O altă pereche a lui Zeus este *Demetra* sau zeița *Ceres*, cei doi având o fiică pe nume *Persefona*, asociată cu venirea primăverii. Față de *Persefona*, *Demetra* a fost mereu asociată cu imaginea unei mame iubitoare și grijulii. De altfel, chiar numele ei, *Demetra*, face trimitere la termenul *mater* și la dimensiunea sa de procreatoare. *Pater*, în schimb, provine de la zeul *Jupiter*. Acest din urmă termen, clasificatoriu și religios, se va regăsi exclusiv sub forme deja consacrate, cum este cazul expresiei *patria potestas*, care desemnează puterea pe care tatăl o deține, grație paternității¹⁰.

¹ V. Kernbach, *op. cit.*, p. 317.

² M. Belmonte Carmona, M. Burgueño Gallego, *Dicționar de mitologie. Zei, eroi, mituri și legende*, trad. D. Ducu, Ed. All Educational, București, 2013, p. 67.

³ A. Mitru, *Legendele Olimpului*, Ed. Vox, București, 2000, p. 30.

⁴ V. Kernbach, *op. cit.*, p. 255.

⁵ *Ibidem*, p. 100.

⁶ *Ibidem*, p. 739.

⁷ A.E. Popescu, *op. cit.*, p. 7.

⁸ J.-P. Vernant, *Mit și religie...*, *op. cit.*, p. 41.

⁹ V. Kernbach, *op. cit.*, p. 268.

¹⁰ P. Chiappini, *Le droit et le sacré*, Ed. Dalloz, Paris, 2006, p. 119.

În concluzie, după cum am observat din cele reiterate mai sus, mitologia cuprinde o multitudine de simboluri și exemple, care ne pot ajuta să înțelegem mai bine mentalitatea diferită a popoarelor, cu privire la instituția familiei. Legendele nu sunt niște simple povestiri, ci conțin o comoară, în care se află anumite reprezentări cosmologice, forme lingvistice, gânduri și percepțe morale. În acest sens, ele constituie moștenirea culturală comună grecilor și romanilor, care îi ajută pe cercetătorii de astăzi și de mâine să descopere conexiuni între mitologie și alte științe. În ceea ce ne privește, conexiunea cu dreptul familiei este una evidentă, deoarece, studiind figurile emblematice ale mitologiei, dar și faptele acestora, putem descoperi noi interpretări cu privire la căsătorie, la filiație, la adopție sau la autoritatea părintească. Totodată, regăsim în mitologie ipostaze ale infanticidului, motivat de setea pentru suveranitate, ale incestului în vederea perpetuării speciei sau ale fratricidului. În acest sens, privind întreg panteonul olimpien, regăsim un clan certăreț, care, orbit de setea pentru supremație, recurge la fapte incestuoase, imorale și excesiv de erotice.

○ d. Teorii științifice referitoare la evoluția și rolul familiei

În cele ce urmează, vom relata despre familie din perspectivă pluridisciplinară, având în vedere oferirea unui răspuns la întrebarea esențială: *O familie – de ce, cum?* La această chestiune poate reflecta oricine, în mod individual, căutând răspunsuri în funcție de necesități. De exemplu, ce îi determină pe oameni să întemeieze o familie, să trăiască în interiorul acesteia ori să o abandoneze pentru a-și construi una nouă¹? Dar cine este mai în măsură să răspundă acestor întrebări: juristul, biologul ori sociologul? Să fie vorba despre acea dorință de a retrăi copilăria, de a uita că suntem muritori, dezbătută de psihologi? Acest mister nu l-am deslușit pe deplin, însă, mai jos, vom relata părerile tuturor acelor specialiști, care s-au ocupat îndeaproape de domeniul familiei.

d.1. Teoria evoluției umane și studiile antropologilor referitoare la familie

Pentru a înțelege mai bine relația evidentă dintre om și civilizație, ar trebui să pornim de la ideea potrivit căreia omul a apărut în urma unor evoluții îndelungate, acesta adaptându-se treptat la condițiile de mediu. Având în minte reperele istorice și arheologice, putem constata faptul că evoluția omului s-a produs într-un mediu tehnic relativ redus, deoarece, între anii de fărîngire a primelor unelte și revoluția industrială, progresul tehnic a fost unul destul de lent². Totodată, trebuie să amintim că, din pricina fenomenului migrației, populația lumii contemporane reprezintă rezultatul unor intense metisări, aspect care poate fi observat cu ușurință în marile orașe ale lumii contemporane.

După cum reiese din scurta introducere de mai sus, vom începe, așadar, cu teoria evoluției umane, în cadrul căreia antropogeneza ocupă un loc primordial³. Deși, la începutul secolului al XIX-lea, nu se acorda o foarte mare importanță resturilor de fosile, teoria evoluționistă fiind greu de admis, situația a căpătat un nou sens odată cu descoperirile de pe Valea Neanderului. Astfel, deși până atunci oamenii le priveau ca pe simple curiozități și, ca atare, le păstrau în muzee, cum este cazul craniului neanderthalianului descoperit din

¹ R. Sève, D. Fenouillet, *La famille en mutation, Tome 57*, coll. Archives de philosophie du droit, Ed. Dalloz, Paris, 2014, p. 2.

² Ș. Milcu, *Omul și civilizația. Probleme actuale de biologie umană*, Ed. Științifică, București, 1967, p. 41.

³ Antropogeneza reprezintă o parte a antropologiei, care studiază procesul apariției și dezvoltării omului și a speciei umane.